

Αφιέρωμα στον Νάσο Νικόπουλο, (περ. Κάπα, τ.χ. 15, επιμέλεια Αλέξης Ζήρας, Νοέμβριος 2007)

2007-11-01 Αφιέρωμα στον Νάσο Νικόπουλο, (περ. Κάπα, επιμέλεια Αλέξης Ζήρας, 01-11-2007)

Πρώτες Μνήμες

Δεν θυμάμαι ποτέ το συνήθισα, πάντως τότε ήμουν απολύτως αποφασισμένη πως δεν θα επέτρεπα ποτέ ξανά σε άλλον άντρα να μου τρυπάει τα μάγουλα φιλώντας με, κι έτριβα για ώρα θυμωμένη το πρόσωπό μου. Το παιδικό μου δέρμα αντιδρούσε οξύτατα στο μουστάκι του. Και τα φιλιάρια του ήταν συχνότατα, μια που ήμουν και ανιψιά και βαφτιστήρι του. Τον αγαπούσα, αλλά υπέφερα. Τα πράγματα έγιναν πιο εύκολα για μένα όταν κατάλαβα ότι το αρωματισμένο σύννεφο που τον τύλιγε, γινόταν εντονότερο όταν έσκυβε και με φιλούσε. Όπως όλα τα παιδιά εκτιμούσα και αξιολογούσα ιδιαίτερα τις οσμές. Η μυρωδιά του αρωματικού καπνού της πίπας ανακατεμένη με την κολώνια του έγινε το σήμα κατατεθέν του, είχε αφήσει και γένια, που μου άρεσαν περισσότερο, και κάπως έτσι τελικά το αποδέχτηκα. Ακόμα και σήμερα αυτή η μυρωδιά μου τον θυμίζει και με συγκινεί βαθύτατα. Δεν έχω οσφρητική ανάμνηση από κανένα άλλο συγγενικό μου πρόσωπο, από κείνη την ηλικία.

Πρέπει να κόντευα τα έντεκα όταν παρατήρησα ότι οι φίλοι μου το Πάσχα μαζί με την λαμπάδα δέχτηκαν απ' το νουό τους κι ένα παιχνιδι, ενώ το δικό μου δώρο ήταν «Οι αδελφοί Καραμαζώφ». Την επόμενη χρονιά, που έλαβα τον «Κόμη Μοντεχρίστο», αφού ξεπέρασα την αρχική αμηχανία, βεβαιώθηκα και στο τέλος το πήρα απόφαση, ο θεϊός μου ήταν ξεχωριστός, διέφερε σε πολλά απ' τους άλλους ανθρώπους, αποφάνθηκα τέλος με όλη την έπαρση της ηλικίας μου. Αυτό στην αρχή μού δημιούργησε την αυθεντόμενη αποξένωση, αλλά με τον καιρό μετατράπηκε σε γλυκιά υπερηφάνεια και εύλογη περιέργεια.

Ήταν εκείνη περίπου την εποχή που έπεσαν στα χέρια μου τα βιβλία του.

Το βλέμμα, λένε, το πρώτο βλέμμα που φωτίζει τη ζωή ενός παιδιού, που δίνει σχήμα και βεβαιώνει τον άνθρωπο για την ύπαρξή του, είναι το βλέμμα της μητέρας και είναι το πιο σημαντικό. Ακολουθούν όμως κι άλλα στην συνέχεια που συμπληρώνουν, εμπλουτίζουν ή ακόμα και επαναπροσδιορίζουν το άτομο. Για μένα το βλέμμα του Νάσου, μέσα από την τρίτη ποιητική του συλλογή με τίτλο «Αυλός από ξύλο και σίδηρο» που εκδόθηκε το 1963 από τις εκδόσεις Νέστωρ, ήταν καθοριστικό. Έχω ακόμα νωπή στην μνήμη μου την πρώτη αίσθηση που μου δημιουργήθηκε όταν το διάβασα, την έκπληξη, το ξάφνιασμα, την συγκίνηση, την υπερηφάνεια. Με τύλιξε η τρυφερότητα αυτού του βλέμματος όπως δεν έγινε ποτέ στην απ' απευθείας επικοινωνία μας, ή τουλάχιστον εγώ αυτήν την έκφραση τρυφερότητας έχω κρατήσει πιο βαθιά μέσα μου. Το πρώτο ποίημα της συλλογής στους στίχους του περιέχει το όνομά μου μ' ένα τρόπο χαρμόσυνο, ανοιξιάτικο -άνοιξη γεννήθηκα- λαμπερό. Ήταν το πιο ακριβό του δώρο και άφησε το ανεξίτηλο σημάδι του στην παιδική μου ψυχή.

Όσο από αυτά τα πρώτα παιδικά χρόνια υπάρχουν και αρκετά κενά στη μνήμη μου, που τα αναπληρώνω κοιτώντας παλιές φωτογραφίες, ξεκινώντας από τη βάφτισή μου που παρατήρησα πως με κρατούσε τη μια στιγμή σα κούκλα πορσελάνινη και την άλλη σαν τούρτα που έπρεπε να προσέξει πολύ και για να μη του πέσει και λερωθεί. Ο Νάσος ήταν πάντοτε πολύ προσεκτικός στην εμφάνισή του. Το ντύσιμό του ήταν παροιμιώδους κομψότητας κι εκλέπτυνσης, πρόσεχε και τη τελευταία λεπτομέρεια, και η άποψή του περί αισθητικής αναδυόταν σε κάθε του κίνηση, σε κάθε συμπεριφορά, από τα φουλάρια του λαιμού που αγαπούσε ιδιαίτερα, ως τον στρογγυλεμένο τόνο εκφοράς του λόγου, στην αργή και με σωστές αναπνοές άρθρωση. Ήταν ένας συγκροτημένος άνθρωπος που ταυτοχρόνως όμως έβραζε από πάθος. Πάθος που στα δύσκολα χρόνια της κατοχής εκφράστηκε με ένα πρωτότυπο τρόπο, όταν ανέβηκε μαζί με άλλους πάνω στα βουνά, κι εκεί στα διαλείμματα της σκληρότητας του πολέμου έστηνε με το τίποτα θεατρικές παραστάσεις. Όταν τέλειωσε ο πόλεμος και ταχτοποιήθηκαν κάπως τα πράγματα στα επαγγελματικά του, ασχολήθηκε πάλι με το θέατρο, αυτή τη φορά με την κριτική του και από το 1978 άρχισε να αρθρογραφεί στην Αυγή. Αργότερα η δημιουργική του προσωπικότητα και η βαθιά του αγάπη θα τον οδηγήσει μαζί με τον Τάκη Βουτέρη και την Αννίτα Δεκαβάλλα στο στήσιμο του «Θεάτρου του Πειραιά» που εξελίχθηκε στο «Θέατρο Εξαρχείων».

Πάντοτε φυσικά η πρώτη του αγάπη παρέμενε η ποίηση. Όσοι τον γνώριζαν καλά δεν ένιωσαν ποτέ έκπληξη από την διπλή του δραστηριότητα, ήταν ένας επιτυχημένος επιχειρηματίας -κάποια μεγάλη περίοδο διατέλεσε και Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Διαμεταφορέων- και ταυτοχρόνως ένας άνθρωπος των γραμμάτων χαμηλόφωνος και συνεπής. Από παιδί θυμάμαι την μεγάλη γοητεία που ασκούσαν επάνω μου οι συντροφιάς των μεγάλων στις διάφορες μαζώξεις είτε σε σπίτια είτε σε ταβέρνες, κι ήταν συχνές. Αφηνα τότε τα παιχνίδια με τα άλλα παιδιά -που μάλλον με το δίκιο τους με κορόιδευαν και με έλεγαν μικρομέγαλο- και χωνόμουν ανάμεσα στους μεγάλους. Πιο καθαρά απ' όλους θυμάμαι τον ποιητή Στέλιο Γεράνη, ένα ωραίο μεσήλικα με γκρίζα μαλλιά και μεγάλο εκτόπισμα γύρω του, αυτό τουλάχιστον εισέπραττα εγώ τότε και μάλιστα αναρωτιόμουν που να οφείλεται, καθώς μου δημιουργούσε μια μόνιμη αμηχανία, έμενε στον Πειραιά που φάνταζε στα μάτια μου πολύ μακρινός τόπος. Μια άλλη καλή του φίλη ήταν η Γιολάντα η Πέγκλη ποιήτρια κι αυτή, που κάποια στιγμή έγραψε μια αρκετά εκτενή μελέτη για το έργο του Νάσου. Αρκετά καθαρή εικόνα έχω και από την συγγραφέα παιδικών βιβλίων, για τα οποία μάλιστα αργότερα βραβεύτηκε, τη Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη με το πληθωρικό χιούμορ και τη γελαστή κατσαρή φωνή. Ήταν κι άλλοι από τους οποίους έχω κρατήσει μόνο την αύρα, κάποια απλά ονόματα, ή μια θολή εικόνα όπως ο Θανάσης Κωσταβάρας, ο Μιχάλης Μερακλής (επίθετο που με μπερδευε, γιατί δεν ήξερα αν έπρεπε να το εκλάβω ως όνομα ή ως προσωνυμικό), ο ζωγράφος Άγγελος Σικελιώτης. Δεν καταλάβαινα ακριβώς για τι μιλούσαν, οι φωνές τους όμως που ήταν άλλοτε ήρεμες και σταθερές κι άλλοτε βροντερές και παθιασμένες, με βεβαίωναν πως επρόκειτο για κάτι που άξιζε τον κόπο να προσπαθήσω να καταλάβω, έστω στο μέλλον. Ρουφούσα την ενέργεια της ατμόσφαιρας, τους καπνούς που ανακατεμένοι με το άρωμα του κρασιού και τα γέλια των συνδαιτυμόνων έφτιαχναν το δικό μου παραμύθι, που ίσως το ξανάβρισκα αργότερα πατιναρισμένο απ' το χρόνο. Τελικά το ξαναβρήκα, μια και ορισμένους από εκείνους τους συνδαιτημένους του Νάσου, τους ξανα συνάντησα πολλά χρόνια μετά, ενήλικη πλέον, σε κοινούς λογοτεχνικούς χώρους.

Στα κατοπινά χρόνια, τότε που με είχε κυριεύσει -αν και σε σχετικά ήπια μορφή- ο φασισμός της

εφηβείας, όπως πολύ χαρακτηριστικά έλεγε ο Νάσος για όλους όσους διήνυαν αυτή την ηλικία των διαρκών διακηρύξεων και των απόλυτων βεβαιοτήτων, η σχέση μας είχε κάποια κενά επικοινωνίας. Κυρίως για πρακτικούς λόγους, διότι, πολύ δυνατό πράγμα το σώμα, οι επιθυμίες του και οι κατευθυντήριες εντολές και επιταγές του που ακολουθώντας τις μοιραία με οδηγούσαν για καιρό αλλού, μακριά του. Το διάστημα αυτό πέρασε και παρέμεινε και από τους δύο ασχολίαστο, ως μη υπάρχον ή καλύτερα ως αναγκαίο κακό. Μετά προσπαθήσαμε να ξαναπιάσουμε το νήμα σχεδόν από εκεί που το είχαμε αφήσει. Η αφορμή δόθηκε όταν, για ένα διάστημα τριών ετών περίπου, δούλεψα στην εταιρεία διεθνών μεταφορών στην οποία ήταν συνεταίρος μαζί με την Έλλη Γρηγοριάδου και τον Παναγιώτη Γκάτζγκα. Η επαγγελματική μας σχέση ήταν απολύτως τυπική έως στεγνή, δεν άφησε ποτέ περιθώριο για οποιοδήποτε σχόλιο, πράγμα το οποίο άλλωστε συμεριζόμουν απόλυτα. Τα πράγματα έμειναν στάσιμα μεταξύ μας. Όταν έφυγα από την ΕΛΤΡΑΝΣ η επαφή μας αραίωσε για κάποιο διάστημα, μέχρις ότου οι λογοτεχνικές μου ανησυχίες, που δεν άντεχαν άλλο την μοναξιά και δεν ξεδιψούσαν πάντα από τις συζητήσεις με τους συνομηλικούς, με έκανε να τον αναζητήσω ξανά. Πάντοτε για μένα ήταν σημείο αναφοράς και πηγή γνώσης. Εν τω μεταξύ είχα πάρει δίπλωμα οδήγησης και αυτοκίνητο, οπότε ήταν πολύ πιο εύκολο απ' ότι πριν να τον επισκέπτομαι στο σπίτι του, μια και τα τελευταία χρόνια δεν ζούσε πια στην Αθήνα.

Με τη τρίτη γυναίκα του τη Μύρα Φωστηροπούλου, μια καλλιερημένη αρχιτεκτόνισσα, αφού έζησαν κάποια χρόνια στο πατρικό της, μια μονοκατοικία στην οδό Ευρυτανίας πίσω από την Λεωφόρο Κηφισίας, κάποια στιγμή αποφάσισαν να φύγουν από το κέντρο. Έτσι έχτισαν στη Σαλαμίνα ένα υπέροχο ηλιόλουστο σπίτι, που σχεδίασε η Μύρα, κυριολεκτικά πάνω στο κύμα με πιάτο τη θάλασσα. Αλλά για να πάρουμε τα πράγματα από την αρχή πριν φτάσουμε στη Μύρα, στη Σαλαμίνα και στον τρίτο γάμο, όπως είναι ευνόητο προηγήθηκαν άλλοι δύο. Η πρώτη μου θεία λοιπόν ήταν η Μαίρη, αλλά έφυγε πολύ νωρίς από τη ζωή του Νάσου κι έτσι δεν θυμάμαι απολύτως τίποτε γι' αυτήν. Ουσιαστικά σαν θεία, και μάλιστα πολύ αγαπημένη, γνώρισα την δεύτερη γυναίκα του, την ηθοποιό Τζένη Ζαχαροπούλου, με την οποία είχα μια πολύ τρυφερή σχέση, εκείνη με μάθαινε αποστήθιση κι απαγγελία κι εγώ την θαύμαζα. Ήταν ο μίτος που με οδηγούσε στα παρασκήνια των θεάτρων -που έμαθα ν' αγαπώ από παιδί- κι εκεί ρουφούσα όλο το άρωμα του μαγικού τους κόσμου. Αλλά επειδή οι σχέσεις των ανθρώπων αλλάζουν από την μια στιγμή στην άλλη, μια ωραία πρωία πληροφορήθηκα ότι η θεία Τζένη μάς τελείωσε. Θυμάμαι ακόμα το κλάμα που είχα ρίξει, δεν ήξερα ποιος έφταιγε κι ούτε με ενδιέφερε άλλωστε -αργότερα συνειδητοποίησα πως συνήθως δεν ευθύνεται μόνο ο ένας- απλώς ήμουν πολύ θυμωμένη. Και φυσικά ο θυμός μου στράφηκε κυρίως εναντίον του Νάσου. Διότι σπανίως είμαστε ελαστικοί απέναντι στα πρότυπα, στους ήρωές μας. Δυστυχώς ο θυμός μου ήταν βαθύς, πικρός κι ανομολόγητος, τόσο που τελικά στράφηκε εναντίον μου με τον πλέον θεαματικό τρόπο, όταν μια μέρα, καθώς ο Νάσος χαιρετούσε τους γονείς μου, στο τέλος μιας επίσκεψής μας στο σπίτι του, εγώ κουτροβαλιάστηκα και μέτρησα ένα προς ένα όλα τα μαρμάρια σκαλοπάτια της τεράστιας σκάλας του. Από τότε έμαθα πως ο ανεκδήλωτος θυμός πονάει, και μάλιστα κυρίως αυτόν που τον νιώθει.

Κάποτε πέρασε ο θυμός, πέρασε κι ο καιρός, ήρθε η σχέση με τη Μύρα, ο τρίτος γάμος και οι μέρες της Σαλαμίνας. Το χτίσιμο του σπιτιού, τα παιχνίδια στη θάλασσα, τα μικρά πηδηματάκια με το Νάσο στην τιμεντένια προβλήτα, για προθέρμανση πριν μπούμε στο νερό. Εκτελούσε με εφηβική προσήλωση την άσκηση, ωστόσο απ' ανάμεσα μουρμούραγε λαχανιασμένος κοιτώντας με λοξά, «ας όψονται τα σωσίβια», «τι;», «λέω αυτό είναι το άλλοθι, τέλος πάντων τίποτε, πήδα εσύ και μέτρα, μην κλέβεις» και συνέχιζε κοιτώντας μακριά τάχα τον ορίζοντα, «πολύ παχαίνει το άτιμο το κρασί». Στα δέκα μέτρα μάς περίμενε πάντα η «Ποίηση» ξύλινη και λικνιζόμενη στις Φανερωμένης τα νερά, πάντα μου φαινόταν παράξενο όνομα για βάρκα. Υπήρχε μια ανεμελιά διάχυτη στην ατμόσφαιρα.

Ο πατέρας μου ήταν ο μικρότερος απ' όλα τα αδέρφια, και για το Νάσο αυτό παρέμεινε αναλλοίωτο ως προς το νοιάξιμο και τις συμπεριφορές, όσο κι αν μεγάλωναν, γι' αυτόν ήταν πάντοτε ο μικρός αδελφός. Και το απέδειξε όσες φορές χρειάστηκε, στηρίζοντάς τον με όλους τους τρόπους. Ήταν πολύ δεμένος μεταξύ τους αλλά και με τον κατά δέκα χρόνια μεγαλύτερο Παναγιώτη. Θυμάμαι στο σπίτι της γιαγιάς της Αργυρώς, όταν πρωτοείδα κρεμασμένη στο σαλόνι, σε μια λιτή λεπτή κορνίζα μια ασπρόμυρη ατμοσφαιρική φωτογραφία με όλα τα παιδιά της οικογένειας σε μικρή ηλικία -τους θείους και τις θείες μου, τρία αγόρια και δύο κορίτσια- στη σειρά καλοχτενισμένα, καλοντυμένα, κολλαριστά. Διασωζόταν όλη η ατμόσφαιρα της εποχής αλλά και της στιγμής, σχεδόν άκουσα τους ψιθύρους, είδα τα σκουνητάκια και τα αμήχανα κρυφόμελα πριν το μαγικό κλικ της φωτογράφισης. Μου φαινόταν πολύ παράξενο που τους έβλεπα απέναντί μου σε πολύ μικρότερη ηλικία από την δική μου, άρχισα να τους ονομα-

τίζω ξεκινώντας από το μικρότερο μαυροτσούκαλο -αργότερα άσπρισε θεαματικά- που αναγνώρισα πρώτο, τον πατέρα μου. Συνέχισα να ονοματίζω από τα δεξιά, που βρισκόταν το μικρότερο παιδί της οικογένειας, προς τα αριστερά κι ας ήταν ανορθόδοξο -ακόμα έτσι ξεφυλλίζω- δίπλα στον πατέρα μου η Μάγδα η μικρότερη από τις δύο αδελφές και αμέσως δεξιά της ένα άλλο κοριτσάκι με ξανθές μπούκλες- μήπως η Καίτη; μάλλον όχι, το προσπέρασα, θα ρωτούσα μετά- δίπλα του ο Παναγιώτης και τέλος στην κεφαλή στα αριστερά του κάδρου η Καίτη, η μεγαλύτερη απ' όλους. Και το παιδάκι με τις μπούκλες; ρώτησα τη γιαγιά, ο Νασούλης ο δεύτερος, είπε με ένα μικρό κόμπιασμα και μάτια συνεπαρμένα, ρουφηγμένα απ' τη φωτογραφία, ο πρώτος μου πέθανε. Κι έτσι έμαθα ότι πήρε το όνομα του νεκρού παιδιού που προηγήθηκε -με ότι σημαίνει αυτό-, όπως συνηθίζεται σε πολλά μέρη στην Ελλάδα. Ίσως γι' αυτό του είχε τόσο μεγάλη αδυναμία.

Οι εκδρομές, οι συζητήσεις οι επισκέψεις και οι βόλτες ήταν πολύ συχνές. Εμείς τότε ακόμα δεν είχαμε αυτοκίνητο, συνήθως περνούσαν ο Νάσος ή ο Παναγιώτης μ' ένα μνημειώδες Φιάτ, και μας έπαιρναν τις Κυριακές και όλα τα στιγμιότυπα στις φωτογραφίες -ο Παναγιώτης είχε πάθος με την φωτογραφία και ένα τεράστιο αρχείο- μαρτυρούν πως περνούσαμε πολύ καλά. Όταν αργότερα χτίστηκε το σπίτι στη Σαλαμίνα έδινε κι αυτό συνέχεια αφορμές, μια για να βοηθήσουμε τάχα σε κάτι, μια για να βρέξουμε με κρασοκατάνυξη τα φρέσκα μπετά.

Κάποτε οι μέρες της ανεμελιάς σκόρπισαν, τα χρόνια κύλησαν διαφορετικά για τον καθένα και μεσολάβησαν κάποιοι κύκλοι μέχρι να ξαναβρεθώ στη Σαλαμίνα μεγάλη πια, φορτωμένη με τις δικές μου απογοητεύσεις, τα αδιέξοδα, τις ανησυχίες και την αγάπη για την ποίηση και την τέχνη γενικότερα, που ακόμα δεν είχε βρει επαρκείς τρόπους έκφρασης. Οι μέρες της Σαλαμίνας, οι δικές μου μέρες της Σαλαμίνας, ήταν οι πλέον γόνιμες μεταξύ μας από λογοτεχνική κυρίως άποψη. Ο Νάσος μού μιλούσε για την ποίηση κι εγώ είχα την πεποίθηση πως στο βάθος της φωνής του έπιανα ένα τόνο ερωτικό σαν να μιλούσε για γυναίκα, μια έξαψη κρυμμένη που καιροφυλακτούσε πότε θα της άφηναν χαραμάδα ν' ανασάνει, αλλά ήταν αρκετά βαρύς και σοβαρός για να παραδεχτεί εν ψυχρώ κάτι τέτοιο, εν θερμώ ίσως..., άλλωστε το οινόπνευμα στη σωστή δόση πάντα βοηθάει το πνεύμα, καθώς έλεγε. Του έδειχνα απόπειρες δικών μου ποιημάτων, και εκεί αργότερα με την δική του βοήθεια στην τελική επιλογή συστάθηκε το σώμα της πρώτης μου ποιητικής συλλογής με τίτλο «Ο μύθος του οδοιπόρου». Μού μιλούσε για την μορφή και το περιεχόμενο, για τη φόρμα, με προέτρεπε να διαβάσω Σολωμό, Κάλβο, Σικελιανό, Σεφέρη, Ελύτη πριν φτάσω στους νεότερους. Συχνά ορίζαμε ένα θέμα για μελέτη και συζήτηση για την επόμενη συνάντησή μας. Κι όταν ερχόταν η στιγμή βάζαμε κάτω τα σώματα των ποιημάτων κι επιδιόμασταν σε μικρές επιτόπιες ανατομίες, που από την μια με γοήτευαν κι από την άλλη με τάραζαν μια κι ένιωθα να εξατμίζεται εκεί μπροστά στα μάτια μας έστω και στιγμιαία όλο το άρωμα και η μαγεία. Ευτυχώς η απομυθοποίηση έληγε με το κλείσιμο του βιβλίου, η αμέσως επόμενη ανάγνωση είχε πάλι όλους τους χυμούς της. Αυτές οι συζητήσεις μας ήταν για μένα πολύτιμες.

Μερικές φορές σπανιότερα, απαντούσε σε ερωτήσεις μου που αφορούσαν τη δική του ποίηση. Θυμάμαι, όταν ολοκλήρωσε *Το χρονικό της Γενέθλιας Πόλης* -που έμελλε να είναι το τελευταίο του βιβλίο-, είχε αναφέρει κάτι σχετικά με την προσπάθειά του να απαλλάξει το γραπτό του από τα σημεία στίξεως, επιδιώκοντας μέσα από αυτό το διαφορετικό πλάσιμο της φόρμας, μεγαλύτερη ευκινησία και ελευθερία του περιεχομένου, που θα το άφηνε να λειτουργήσει πιο πολυδιάστατα. Ανησυχούσε για τη γλώσσα που έμοιαζε να αποσιλώνεται, να φτωχαίνει, για την κατάργηση του πολυτονικού. Μιλούσε για δάνεια και αντιδάνεια, και υπερβάλλοντας αστειζόμενος διατύπωνε το φόβο του σχετικά με τις επόμενες γενιές, πως *κινδυνεύουν*, έλεγε, να συνεννοούνται μόνο με νοήματα. Μού επεσήμαινε ποιητικές και αντιποιητικές λέξεις. Υπάρχουν; Δεν υπάρχουν; Από τι εξαρτώνται όλα αυτά; Από την ίδια τη λέξη ή από την θέση της στο ποίημα και από τον τρόπο που έχει χρησιμοποιηθεί; Για ποιητικές πόζες, τι πρέπει να αποφεύγει η ποίηση και τι ο ποιητής. Πάντως ο ίδιος είχε επιλέξει ένα δρόμο μακριά από πολυσύχναστα στέκια και ψυχοφθόρες δοσοληψίες. Ήταν ακέραιος, αυστηρός και απόλυτος στις σχέσεις του, διατηρώντας ταυτοχρόνως την τρυφερότητά του, δεν χαριζόταν, δεν έβαζε νερό στο κρασί του όσον αφορούσε στις απόψεις του, και πικραινόταν όταν έβλεπε πως ακόμα και ο χώρος της ποίησης αλωνόταν από οίηση, τερτίπια, συμμαχίες και ανταλλαγές (ή συναλλαγές;). Παρ' όλα αυτά διατηρούσε πάντα την νηφαλιότητά του. Όσο περνούσαν τα χρόνια παρατηρούσε όλο και από πιο μακριά τα τεκταινόμενα, τα περί την ποίηση, αποστασιοποιούνταν όλο και περισσότερο. Έτσι διατηρούσε καθαρή ματιά, αλλά βέβαια, όπως ήταν αναμενόμενο, πλήρωσε το αντίστοιχο τίμημα. Δεν θεωρώ καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι δεν συμπεριλαμβάνεται το έργο του σε ανθολογίες που αναφέρονται στην Πρώτη Μετα-

πολεμική Γενιά, στην οποία ανήκει, ενώ αναφέρονται άλλοι ακόμα και ελάσσονες ποιητές. Με εξαίρεση, απ' όσο γνωρίσω, την αυθολογία της Ρίτας-Μπούμη Παπά.

Μια άλλη αγάπη του ήταν η ζωγραφική. Από τα συχνά ταξίδια του, λόγω της εργασίας του, στο εξωτερικό έφερνε βιβλία τέχνης κυρίως ζωγραφικής, που τότε ήταν δυσεύρετα και πανάκριβα στην Ελλάδα. Έτσι είχα την μεγάλη πολυτέλεια να ξεφυλλίζω τόμους με μονογραφίες μεγάλων ζωγράφων από μικρή και να σχολιάζουμε μαζί διάφορα. Είχα την τύχη να εξοικειωθώ με τον κυβισμό και την ζωγραφική του Πικάσο, για παράδειγμα, όσο ήμουν μικρή πριν παρεμβληθεί η αμφισβήτηση και το αλαζονικό «σιγά κι εγώ μπορώ να το κάνω αυτό» που μπλοκάρει τις πύλες της όρασης και της φαντασίας. Στα διαλείμματα των συζητήσεων το σπίτι γέμιζε μελωδίες άλλοτε από τη Μύρα που έπαιζε πιάνο, άλλοτε από δίσκους βινυλίου κλασικής κυρίως μουσικής, ένα πολύ αγαπημένο του κομμάτι ήταν ο Ναμπούκο του Βέρντι, που έκτοτε ακούω με ιδιαίτερη συγκίνηση. Το απόγευμα πριν το βραδινό φαγητό ήταν η ώρα των σκυλιών, έτσι την είχαν βαφτίσει. Άνοιγαν λοιπόν οι πόρτες και τα δύο μεγαλόσωμα λυκόσκυλα εισέβαλαν για λίγο στο καθιστικό. Μεγαλύτερη αδυναμία είχε στον Οθέλο ένα κατάμαυρο λύκο, που θρήνησε μέσα από ένα του ποίημα, όταν τον έχασε από καλαζάρ.

Ακόμα τότε δεν είχα μπει στη σχολή Καλών Τεχνών, αλλά και γι' αυτή μου την επιλογή, τα πρώτα ερεθίσματα μέσω του Νάσου τα πήρα. Πάντα στις παρέες του εκτός από ποιητές και ανθρώπους του θεάτρου, υπήρχαν και ζωγράφοι. Στους τοίχους του γραφείου, και γενικότερα όλου του σπιτιού, υπήρχαν από πάνω μέχρι κάτω πίνακες, φίλων, επωνύμων αλλά και αγνώστων. Θυμάμαι ένα εκφραστικό πορτρέτο της Μύρας, σε μια γωνιά πλάι στο τζάκι πάνω σ' ένα καβαλέτο, που το χάζευα για ώρες κάθε φορά, προσπαθώντας να μαντέψω τις πινελιές κάτω από το τελικό θαυμαστό αποτέλεσμα. Σχέδια για εξώφυλλα των βιβλίων του, αρχιγράμματα σχεδιασμένα από τον Γιώργο Σικελιώτη, μερικά εκ των οποίων στη συνέχεια κοσμούσαν τους τοίχους δημιουργώντας μια πολύ ιδιαίτερη ατμόσφαιρα. Δεν θα ξεχάσω ποτέ την πρώτη μου επίσκεψη σε έκθεση ζωγραφικής, πήγαμε με τον πατέρα μου και τον Νάσο, στην έκθεση του φίλου του Βάλια Σεμερτζίδη, και την απόλυτη αίσθηση θαυμασμού που είχα νιώσει. Ίσως ήταν η πρώτη φορά που ένιωσα τη ζωγραφική να με κατακυριεύει. Ο χώρος της έκθεσης είχε τεράστια επιμήκη παράθυρα -ή έτσι, τέλος πάντων, φάνταζαν στα παιδικά μάτια των επτά μου χρόνων- απ' όπου έμπαινε άφθονο φως, πρέπει να ήταν μια ηλιόλουστη μέρα, το φως έπεφτε πάνω στα χρώματα των έργων και τα έκανε να λάμπουν με τρόπο μαγικό. Είχα ψιθυρίσει τότε μέσα μου κρυφά κι ανομολόγητα *θέλω κι εγώ να μπορέσω κάποτε*, και συνέχισα να ζωγραφίζω-μουτζουρώνω, -συνέχισα μια και ήταν κάτι που έκανα ούτως ή άλλως από πολύ μικρή- αλλά τώρα έμοιαζε όλο αυτό να έχει ένα στόχο, ωστόσο όχι ευδιάκριτο ακόμα. Κάποια χρόνια αργότερα, στο μεγάλο ξύλινο γραφείο του, στο σπίτι της Ευρυτανίας, έκανα με μόλυβι την πρώτη σοβαρή απόπειρα αντιγραφής, από μια μονογραφία με έργα του Άλμπερτ Ντύρερ, ήταν μια αυτοπροσωπογραφία του καλλιτέχνη που κοιτά κατάματα το θεατή. Ακολούθησαν πολλά μέχρι να πραγματοποιήσω εκείνη την παιδική μου επιθυμία. Αλλά όταν τελικά συνέβη και το βασανιστικό άγχος των εξετάσεων για την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών καταλάγιασε, φοιτήτρια πια, αναπόφευκτα η μνήμη μου έτρεξε σ' εκείνα τα πρώτα ερεθίσματα, σ' εκείνες τις πρώτες εκπλήξεις των ματιών. Πολλά χρόνια αργότερα, αυτό το ίδιο έργο του Ντύρερ θα γίνει αφορμή για ένα διήγημά μου. Πολυποίκιλες λοιπόν οι αφορμές που στρέφουν τον νου μου προς τα πίσω.

Παρ' όλα αυτά, μου πήρε καιρό να συνειδητοποιήσω καθαρά πόσα πολλά χρωστούσα στο Νάσο, που τα τελευταία χρόνια είχα πάλι χάσει κάπως, παρ' όλο που δεν το 'θελα, την συχνή επαφή μαζί του. Δεν έχει νόημα να πω για τους ρυθμούς της αδυσώπητης πόλης μας, πράγματα που όλοι επικαλούμαστε, το βάρος και η ευθύνη ούτως ή άλλως παραμένει όλη δική μου, καθώς και η ταραχή και η βαθύτατη πίκρα μου, όταν έμαθα ένα μεσημέρι για τον ξαφνικό θάνατό του, που μας βρήκε όλους, φυσικά, απροετοίμαστους. Πίκρα πέρα από αυτήν του θανάτου, πίκρα που δεν πρόλαβα να του πω όλα όσα ήθελα, όσα του όφειλα. Ο θάνατός του με βρήκε μέσα στην καθησυχαστική μου βεβαιότητα ότι έχουμε χρόνο, όλος ο χρόνος μπροστά μας είναι

...και θα πάω μια μέρα πάλι στη Σαλαμίνα, θα τον πάρω τηλέφωνο πριν, δεν του αρέσουν πολύ οι εκπλήξεις, άλλωστε μπορεί να δουλεύει και δεν θέλω να τον διακόψω, και θα του πω, να πιούμε ένα ποτήρι κι έχω να σου πω, θα του πω, κι αυτός θα χαμογελάει κάτω από το πάντα περιποιημένο αρωματισμένο μουστάκι του χωρίς αδημονία, με μιαν έκφραση που κάποιοι την ερμήνευαν σαν ειρωνική όμως δεν ήταν, ήταν απλώς ένα φίλτρο για να βλέπει τον κόσμο, και θα του έλεγα επιτέλους τότε πόσα πολλά του χρωστάω από παιδί, πόσα θαυμαστά μου έχει δείξει και πόσα άλλα σιωπηρά μέσα από συμπεριφορές και ηθική στάση απέναντι στα πράγματα, και πως ένα μεγάλο μέρος του τρόπου που βλέπω τη ζωή ξεκίνησε α-

πό τότε που με έπαιρνε στον ώμο καλιακούτσα και σφύραγε κοιτώντας τα πουλιά.

Πηγή: περ. Κάπα, 2007-11-01, Αφιέρωμα στον Νάσο Νικόπουλο.